

Edebiyat Performans Ödevi

Elhân-ı Şita Şiiri İncelemesi

Adem Akkaya 599 11-E

Elhân-ı Şita

*Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,
Eşini gaaib eyleyen bir kuş
gibi kar*

*Geçen eyyâm-ı nev- bahârı arar.
Ey kulûbun sürûd-i şeydâsı,
Ey kebûterlerin neşîdeleri,
O bahârın bu işte ferdâsı:
Kapladı bir derin sükûta yeri
karlar*

*Ki hamûşane dem-be-dem ağlar.
Ey uçarken düşüp ölen kelebek,
Bir beyaz rîşe-yi cenâh-ı melek
gibi kar*

*Seni solgun hadikalarda arar.
Sen açarken çiçekler üstünde
Ufacık bir çiçekli yelpâze,
Nâ'sın üstünde şimdi, ey mürde,
Başladı parça parça pervâza
karlar*

Ki semâdan düşer düşer ağlar.

Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar;

Küçücük, ser-sefid baykuşlar

gibi kar

Sizi dallarda, lânelerde arar.

Gittiniz, gittiniz siz ey mürgaan,

Şimdi boş kaldı ser-te-ser yuvalar.

Yuvalarda – yetîm-i bî-efgaan! –

Son kalan mai tüyleri kovalar

karlar

Ki havâda uçar uçar ağlar.

Destinde ey semâ-yı şitâ tûde tûdedir

Berk-i semen, cenâh-ı kebûter, sehâb-ı ter...

Dök ey semâ, revân-ı tabîat gunûdedir.

Hâk-i siyâhın üstüne sâfi şükûfeler!

Her şâh-sâr şimdi – ne yaprak, ne bir çiçek –

Bir tûde-yi zılâl ü siyeh-reng ü nâ-ümîd...

Ey dest-i âsumaân-ı şitâ, durma, durma, çek

Her şâh-sârın üstüne bir sût-re-yi sefid.

Göklerden emeller gibi rîzân oluyor kar,

Her sûda hayâlim gibi pûyân oluyor kar,

Bir bâd-ı hamûşun per-i sâfında uyuklar

Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar.

Soldan sağa, sağdan sola lertzân ü girîzân

Gâh uçmada tüyler gibi, gâh olmada rîzân

Karlar, bütûn elhânı mezâmîr-i sükûtun,

Karlar, bütûn ezhârı riyâz-i melekûtun.

Dök hâk-i siyâh üstüne, ey dest-i semâ, dök;

Ey dest-i semâ, dest-i kerem, dest-i şitâ dök;

Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefîdi,

Elhân-ı tuyûrun yerine samt-ı ümidi.

Cenap Şahabettin

Şiirin Biçim Yönünden İncelenmesi

Nazım şekli: Şiir, dizelerin kümelenişi bakımından karışık düzenli serbest nazım biçimindedir. İçerikle birlikte kurgulanmıştır. Şiirin dış şekli tamamen müzikal bir karakter gösterir. Ancak bu sadece dış şekle değil, iç şekle, içeriğin düzenlenmesine de uygundur. Bahara ve kışa ait çeşitli unsurları birer tekrar gibi kullanan şair, onları karın yağışına uygun bir şekilde işlemiştir.

Ölçü: aruz ölçüsüdür.

Şair, bu şiirini yazarken üç çeşit aruz kalıbı kullanmıştır. Bu kalıplar şunlardır:

fe i lâ tün (fâ i lâ tün) / me fâ i lün / fe i lün (fâ'lün)

mef'û lü / fâ i lâ tü / me fâ i lü / fâ i lün

mef'û lü / me fâ î lü / me fâ i lü / fe û lün"

Şair, bu kalıpları kullanarak içerik ile biçimi birleştirmiş, şiirde bir bütünlük oluşturmuştur.

Şiirdeki Ahenk Unsurları

Şiirde adeta ince bir müzik duyulmaktadır. Ünlü ve ünsüz harfler belirli bir düzene göre dizilmişlerdir. Şiirdeki müziği yaratan unsurlardan biri de tekrar edilen kelime ve eklerdir. Şiirde kullanılan ikilemeler (parça parça, düşer düşer ağlar) ve sıkça kullanılan "ey" ünlemi de ahengi güçlendiren diğer unsurlardır.

Şiirde sıkça kullanılan "r, k, s, ş" ünsüzleriyle aliterasyon, "a,e, i, ü" ünlüleriyle asonans yapılmıştır. Böylece iç ahenk sağlanmıştır.

Şiirde ahenk sağlayan bir başka unsur da uyak ve rediflerdir. Ancak uyak ve redifler belli bir düzene göre değil, şiirin içeriğine uygun olarak düzenlenmiştir.

Şiirin teması: kış manzarasının tasviridir. Şair, kış manzarasını anlatırken kendi iç dünyasını da yansıtmaktadır.

Şiirin İçerik Yönünden İncelenmesi (Açıklama – Yorum)

Şiire kaybolan bir mutluluğun hüznü hâkimdir. Şiirde baharla, kış arasında bir çatışma yaşanıyor ve bu çatışma kışın baskın çıkmasıyla sonuçlanıyor. Şiirde somut varlık olarak kar, kelebek, baykuş, güvercin, çiçek gibi varlıklar dikkat çekiyor. Buradaki bazı varlıklar (kelebek, çiçek) kışa tezat oluşturması için kullanılmıştır. Şiirde nesnel varlıklar olmasına rağmen asıl amaç bu varlıkları tasvir değil, şairde uyandırdığı duyguları ifade etmektir. Şair bu varlıklara çeşitli

anlamlar yüklemiş, böylece nesnel varlıklar yoluyla öznel görüntüler yakalayabilmiştir.

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,

Eşini gaaib eyleyen bir kuş

gibi kar

Geçen eyyâm-ı nev- bahârı arar.

(Bir beyaz titreyiş, bir dumanlı uçuş, eşini yitirmiş bir kuş gibi kar geçen ilkbaharı arar.)

Şair, bu dizelerde karların havada uçuşmasının tasvirini yapmıştır. Karları beyaz titreyişler halinde, dumanlı uçuşları olan eşini yitirmiş kuşlara benzetmiştir. Buradaki benzetme hem biçim hem de duygu yönüyle verilmiştir. Nasıl ki kuşlar baharda mutlu oluyor ve kış gelince baharı arıyorsa şair de kış gününde baharı ve o günlerdeki mutluluğunu arıyor.

Ey kulûbun sürûd-i şeydâsı,

Ey kebûterlerin neşîdeleri,

O bahârın bu işte ferdâsı:

Kapladı bir derin sükûta yeri

karlar

Ki hamûşane dem-be-dem ağlar.

(Ey gönüllerin çılgın şarkıları, ey güvercinlerin cıvıltıları! İşte o baharın ertesi, şu görünen manzaradır. Karlar, yeryüzünü bir derin sessizlikle kapladılar ve her an, için için ağlıyorlar.)

Bu dizelerde şair, geçmişe dönerek bahara ait güzellikleri hatırlıyor. Baharda söylenen şarkılar güvercinlerin cıvıltıları, mevsimin getirmiş olduğu o güzel günler bir bir gözünün önünden geçiyor. Bütün bu güzelliklerin kaybolmasından dolayı karlar, her yeri bir perde gibi örtmekte ve için için ağlamaktadır. Aslında için için ağlayan şairin kendisidir. Çünkü baharda yaşadığı o güzel günleri özlemektedir.

Ey uçarken düşüp ölen kelebek,

Bir beyaz rîşe-yi cenâh-ı melek

gibi kar

Seni solgun hadikalarda arar.

Sen açarken çiçekler üstünde

*Ufacık bir çiçekli yelpâze,
Nâ'sın üstünde şimdi, ey mürde,
Başladı parça parça pervâza
karlar*

Ki semâdan düşer düşer ağlar.

(Ey uçarken düşüp ölen kelebek! Bir melek kanadının beyaz saçağını andıran kar, seni şimdi solgun bahçelerde arıyor. Bahar vakti çiçeklerin üstünde ipekli bir yelpaze gibi açıyordun. Şimdi ise ölüsün naşın üstünde parça parça karlar uçuşmaya başladı. O karlar ki gökyüzünden düşer düşer ağlar.)

Şair, bu dizelerde de bahara ait unsurları işlemiştir. Bahar vakti çiçeklerin üstünde dolaşan bir kelebeği hatırlamış ve karların düşmeye başlamasıyla bu hayali kaybolmuştur. Çiçekler artık karla kaplıdır. Kelebek de ölmüştür. Bu dizelerde kaybolan mutluluk duygusu belirgin bir biçimde işlenmiştir. Şair bu dizelerde mutluluğu bir kelebeğe, karları da bir meleğin kanatlarına benzetmiştir.

*Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar;
Küçücük, ser-sefid baykuşlar
gibi kar*

Sizi dallarda, lânelerde arar.

*Gittiniz, gittiniz siz ey mürgaan,
Şimdi boş kaldı ser-te-ser yuvalar.*

Yuvalarda – yetîm-i bî-efgaan! –

*Son kalan mai tüyleri kovalar
karlar*

Ki havâda uçar uçar ağlar.

(Siz ey kuşlar! Uçtunuz gittiniz. Şimdi akbaşlı baykuşlara benzeyen kar, sizi dallarda ve yuvalarda arıyor. Gittiniz, gittiniz siz ey kuşlar! Şimdi yuvalar baştanbaşa boş kaldı. Havada uçup uçup ağlayan karlar, yuvalarda sessiz ve şikâyetsiz yetimler gibi kalmış son mavi tüyleri kovalar.)

Kış gelince pek çok kuş türü sıcak bölgelere göç eder. Geride baykuşlar ve göç eden kuşların tüyleri kalır. Bahardan kalan bu anılar, şairin kış manzarasını vermesinde etkili olmuştur. Bahardaki canlılığın yerine, kışın sessiz ve hareketsiz, tek renkli manzarasından doğan hüznün şairde ağlama duygusu uyandırıyor. Ağlan karlar değil şairin kendisidir.

*Destinde ey semâ-yı şitâ tûde tûdedir
Berk-i semen, cenâh-ı kebûter, sehâb-ı ter...
Dök ey semâ, revân-ı tabîat gunûdedir.
Hâk-i siyâhın üstüne sâfî şükûfeler!
Her şâh-sâr şimdi – ne yaprak, ne bir çiçek –
Bir tûde-yi zilâl ü siyeh-reng ü nâ-ümîd...
Ey dest-i âsumaân-ı şitâ, durma, durma, çek
Her şâh-sârın üstüne bir sût-re-yi sefid.
Göklerden emeller gibi rîzân oluyor kar,
Her sûda hayâlim gibi pûyân oluyor kar,
Bir bâd-ı hamûşun per-i sâfında uyuklar
Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar.
Soldan sağa, sağdan sola lertzân ü girîzân
Gâh uçmada tüyler gibi, gâh olmada rîzân
Karlar, bütûn elhânı mezâmîr-i sükûtun,
Karlar, bütûn ezhârı riyâz-i melekûtun.*

(Ey kış seması, elinde taze bulut, güvercin kanadı ve yasemin yaprağı, bunlara benzeyen kar, yığın yığındır. Ey sema, doğanın canlı ve hareketli akışı durmuştur. Şimdi bütün doğa sessiz ve hareketsiz bir uykuya dalmıştır. Yeşilliğinden soyunmuş olan toprak siyah renklidir. Sen bu kara toprağın üstünde beyaz, lekesiz ve şeffaf çiçeklerini dök.

Ne yaprak ne de bir çiçek var. Şimdi her koruluk ümitsiz ve siyah renkli gölgeler yığını halinde. Ey kış semasının eli, durma, durma bu karanlık koruların üstüne beyaz bir örtü çek.

Karlar göklerden emeller gibi dökülüyor. Her yanda hayalim gibi dökülüyor. Her yanda hayalim gibi uçuşuyor. Bazen sessiz bir rüzgârın temiz kanadında, bir an uyuklar gibi olur, sonra uçarlar.

Soldan sağa, sağdan sola titreyerek ve kaçarak bazen tüyler gibi uçuyorlar, bazen dökülüyorlar. Karlar sessizliğin duaya benzer mırıltılı şarkılarıdır. Karlar ilahi âlemin meleklerle özgülü bahçelerinin çiçekleridir.)

Çoğu insan dileklerin kabul edildiği ya da reddedildiği yerin gökyüzü olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle şair, bembeyaz ve temiz görünüşüne bakarak karla dilekler arasında bir benzerlik kuruyor. Karların dört bir yana savruluşuyla

hayalleri arsında bir bağ kuruyor. Kar yağışını tüylerin uçuşuna ve mırıltılı halindeki ilahi şarkılara benzetiyor.

Dök hâk-i siyâh üstüne, ey dest-i semâ, dök;

Ey dest-i semâ, dest-i kerem, dest-i şitâ dök;

Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefîdi,

Elhân-ı tuyûrun yerine samt-ı ümidi.

(Ey gökyüzünün eli! Ey kış mevsiminin eli! Ey bolluk ve cömertliğin eli! Kara toprağın üstüne, bahar çiçeklerinin yerine beyaz karları, kuş cıvıltılarının yerine de ümit sessizliğini dök.)

Son dörtlükte şair, gökyüzüne ve kışa seslenir. Kar tanelerini çiçeklerin yerine, sessizliği kuş cıvıltılarının yerine koyarak özlemle ve ümitle baharın gelmesini beklemektedir.

Bu şiir bir doğa tasviri olmakla birlikte nesnel bir tasvir değildir. Şair, doğal bir olayı duygularıyla birleştirerek öznel bir görüntü oluşturmuştur.

Dil ve anlatım

Şiirin dil ve anlatımı Servetifünun döneminin özelliklerine uygundur.

Şiirin dili Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü ağır bir dildir. Anlatım mecazlarla yüklü olduğu için anlaşılması güçtür.

Şair, kaybolan mutluluk duygusunu belirli ve ahenkli bir biçimde vurgulamıştır. İzlenimlerinden algıladıklarını ruhunda canlandırdıklarıyla birleştirmiştir. Edebi sanatlara, mecazlara, tamlamalara çokça yer vermiştir.

Şiirde kelimelerle adeta bir kış manzarası ve karın yağışı resmedilmiştir.

Cenap Şahabettin

Hayatı

Cenap Şahabettin, 2 Nisan 1871'de Manastır'da doğdu. Babası Osman Şahabettin Bey, Osmanlı – Rus savaşında şehit düşünce altı yaşındayken ailesiyle birlikte İstanbul'a taşındı. Bir süre Tophane'de Feyziye Mektebine devam etti. Daha sonra girdiği Eyüp Askeri Rüştiyesinin yıkılması üzerine Gülhane Askeri Rüştiyesine geçti. 1880 yılında bu okuldan mezun oldu. Tıbbiye İdadisinde iki yıl okuduktan sonra Askeri Tıbbiyenin beşinci sınıfına kabul edildi.

1889'da doktor yüzbaşı olarak okulu bitirdi. İhtisas yapmak üzere devlet tarafından Paris'e gönderildi. Burada dört yıl kadar kaldı. Bir müddet Haydarpaşa Hastanesinde hekimlik yaptı. Takip edildiği korkusuyla

İstanbul'dan uzak bir yerde görev istedi. Mersin ve Rodos'ta karantina doktoru olarak çalıştı.

1896'da sıhhiye müfettişliği göreviyle Cidde'ye gönderildi. 1898'de merkez müfettişliği göreviyle İstanbul'a döndü. Bir süre Suriye Vilayeti Sıhhiye Reisliğinde bulundu.

II. Meşrutiyetin ilanından sonra sıhhiye müfettişliği göreviyle İstanbul'a döndü. Birinci Dünya Savaşı başladığında kendi isteğiyle emekli oldu. Aynı yıl Darülfünun Edebiyat Fakültesi Lisan Şubesi Fransızca tercüme müderrisliğine atandı. İki ay sonra Garp edebiyatı müderris vekili oldu. 1919'da Darülfünun Osmanlı edebiyat tarihi müderrisliğine getirildi. Şikâyet üzerine bu görevinden ayrılmak zorunda kaldı. Edebiyat ve sanat konularında yazmaya devam etti. Son yıllarında yoğun bir biçimde üzerinde çalıştığı sözlüğünü tamamlayamadan 13 Şubat 1934'te beyin kanaması sonucu hayata gözlerini yumdu.

Edebi Kişiliği

Cenap Şahabettin, Tanzimat'tan sonra Batı edebiyatı etkisinde gelişen Türk şiirinde büyük yenilikler yapan şairler arasındadır.

Küçük yaşta şiire ilgi duydu. İlk şiirlerini divan şiiri tarzında yazdı. On dört yaşında iken yazdığı "*Gazel*" Saadet gazetesinde yayınlandı. İki yıl boyunca gazel tarzında şiirler yazdı. Abdülhak Hamit ve Recaizade Mahmut Ekrem'in etkisiyle yeni tarz şiirler yazmaya başladı. Şiirlerini "*Saadet*" gazetesi, "*Gülşen*" ve "*Sebat*" dergilerinde yayınlayan şair, "*Tamat*" adıyla on sekiz şiirden oluşan küçük bir kitap bastırdı.

Paris'te bulunduğu yıllarda parnasyen ve sembolist şairleri okumuş, özellikle Verlaine'den etkilenmiştir. Bu yıllarda pek çok Fransız şair tanımıştı. Yurda döndükten sonra şiiri yavaş yavaş bu etkiler altında şekillenmeye başladı. Hazine-i Fünun dergisinde yayınlanan "*Benim Kalbim*" şiiri Fransızcadan çeviri sanıldı. Kelimelerle çizilen tablo niteliğini taşıyan bu şiirinden sonra ilk defa sone tarzını denedi ve "*Şi'r-i Nânüvişte*" adlı şiirini bu tarzda yazdı. Bu yıllarda farklı şiir tarzları deneyen şair, özellikle "*Mekteb*" dergisinde çıkan şiirleriyle hem eski hem de yeni tarzda yazan şairler arasında dikkat çekti. Hakkında olumlu ve olumsuz yazılar yazıldı. Tevfik Fikret'in Servet-i Fünun dergisinin yönetimine gelmesinden iki ay sonra derginin kadrosuna girdi.

Cenap Şahabettin'in Türk şiirine getirdiği yenilikler arasında, o zamana kadar kullanılmamış özgün tamlamalara yer vermesi en önemli özelliğidir. Şairin kullandığı bu yeni tamlamalar yadırgandı, eleştirildi, hatta alay konusu oldu. Ancak şair, bu tamlamaları kullanmaya devam etti.

Servetifünun şiirinin genel özelliklerinden olan tasvir, Cenap Şahabettin'de de ön plandadır. Varlıkları bir fotoğraf gibi algılamak, renk ve şekilleri canlı tutmak, gerçeklik duygusu yaratmak o dönem şiiri içinde önemli bir özelliktir.

Parnasizm akımının etkisiyle yayılan bu akım çok geçmeden Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairleri de etkisi altına aldı.

Cenap Şahabettin, şiirde ahenge önem verdiği için hece yerine daima aruzu tercih etmiştir. Şiirin tek gayesinin güzellik olduğunu savunan ve ona başka bir işlev yüklemek istemeyen şair, doğayı bütünlük içinde görmüş ve bir “ruh-ı kâinat” düşüncesine inanmıştır. Bu nedenle nesnelere diğer sanatçılardan farklı renkler görmüş ve onları bir takım duygularıyla bağlantı kurarak dile getirmiştir.

Hayat karşısında şüpheli bir tavır takınan şair, fikir ağırlıklı şiirlerinde sosyal içerikli konuları değil insanın yazgısı ve kâinat içindeki yeri üzerinde durmuştur. Gece, mehtap, sonbahar gibi daha çok duygulara hitap eden görünüşleri saf şiir anlayışıyla ele almış; doğa, kadın ve aşk temalarını bu doğrultuda işlemiştir. Bazı şiirlerinde dünya ve evrenle ilgili görüşlerine de yer veren şair, “*Münacat*”, “*Derviş*”, “*Tevhid*” şiirlerini bu doğrultuda yazmıştır.

Cenap Şahabettin, Servetifünun döneminin nesir alanında da ustalarından biri sayılmıştır. Ona göre nesir hem bir beste hem de güftedir. Bu onun nesirde de şiirde olduğu gibi güzelliğe ve ahenge önem verdiğini gösterir. Bu alanda kullandığı dil ve üslup şiirlerindeki bütün özellikleri taşır. Ona göre nesir de şiir gibi anlatılan konulara uygun biçimde yapısı değişen cümle ve ibarelerle yazılmalıdır. Bir fikir veya duygunun kelimelerin ve tamlamaların okuyucu üzerindeki hem doğruluk hem güzellik etkileri dikkate alınmalıdır. Nesir konusundaki fikirlerini, meşrutiyetten sonra Türkçülerin ortaya attığı “yeni lisan” hareketinden sonra da devam ettiren Cenap Şahabettin, Arapça ve Farsçayla zenginleşen Osmanlıca'yı sonuna kadar savunmuştur.

Cenap Şahabettin'in gazetelerde siyasi yazılar yazması II. Meşrutiyetten sonra İstanbul'a gelişle başladı. Önce 15 sayı çıkan “Hürriyet” in başmuharriri oldu. Balkan harbinden sonra Tasvir-i Efkâr gazetesi adına birkaç defa Avrupa'ya gitti. Gezi izlenimlerini aynı gazetede “*Avrupa Mektupları*” başlığı adı altında yayınladı. Bir süre Suriye'de bulundu ve buradaki izlenimlerini “*Suriye Mektupları*” adıyla yayınladı. Türk şiiri ve nesir alanında seçkin bir yeri olan Cenap Şahabettin, politik yazılarında ve edebi tartışmalarında asabi, bazen de çelişkili bir tavır takınıyordu. Milli mücadele yıllarında aleyhte yazılar yazdığı için sert eleştirilere maruz kaldı. Bu tavrı cumhuriyetin ilk yıllarında da unutulmadı.

KAYNAKÇA

- <https://www.netinceleme.com/2020/10/cenap-sahabettin-elhan-sita-siir.html>